

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Н. О. Передон
«Вербальні та невербальні засоби реалізації стратегій і тактик учасників
комунікативної ситуації «Примирення» (на матеріалі англійської мови)»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови**

У дисертаційній роботі Н. О. Передон досліджено стратегії та тактики, що застосовують учасники комунікативної ситуації «примирення», використовуючи вербальні та невербальні засоби.

Проблеми конфліктності, конфліктогенності, утвердження злагоди та взаєморозуміння на сьогодні є важливою для багатьох гуманітарних дисциплін, оскільки конструктивне вирішення конфліктів є невід'ємною складовою досягнення індивідом душевної рівноваги. У мовознавстві в цьому зв'язку посилюється увага до комунікативних/дискурсивних стратегій, які виступають інструментами регулювання міжособистісних взаємин.

Актуальність дослідження обумовлена важливістю проблематики аналізу стратегічного аспекту вербальної комунікації та значущістю вивчення шляхів і способів розв'язання конфліктів, утвердження гармонії у комунікативному, а відтак, і в міжособистісному вимірі.

Мета роботи – комплексний аналіз засобів вербального та невербального втілення стратегічного й тактичного потенціалу дій усіх учасників комунікативної ситуації «примирення» – визначає її наукову новизну. Суттєвими чинниками новизни роботи є: по-перше, урахування усіх учасників досліджуваної комунікативної ситуації, а саме: суб'єкта-ініціатора примирення, об'єкта примирення – учасника, що є об'єктом мовленнєвого впливу; медіатора, який на відміну від перших двох, є факультативним учасником цієї ситуації; по-друге, аналіз стратегій та тактик учасників ситуації «примирення» та вербальних і невербальних засобів їхньої реалізації.

Відповідно об'єктом дослідження стали висловлення, продуковані учасниками зазначеної комунікативної ситуації, а його предметом – вербальні та невербальні засоби реалізації застосовуваних ними стратегій і тактик.

Матеріалом дослідження стали сучасні твори англomовної художньої літератури. Джерельну базу дослідження складають 203 твори, в абсолютній більшості датовані останніми 10–15 роками. Із цих творів авторка дібрала 1030 фрагментів, які репрезентують комунікативну ситуацію «примирення» в умовах усної неофіційної комунікації і які стали фактологічним матеріалом науково-практичного аналізу.

Опертя на антропоцентризм як провідний методологічний принцип дослідження обумовило потребу використання комплексу загальнонаукових і лінгвістичних методів, котрі дозволили Н. О. Передон досягти поставленої в роботі мети.

У теоретичному аспекті дисертаційна робота Н. О. Передон є внеском у лінгвокогнітологію, яку вона збагачує новим знанням про шляхи, способи та засоби розв'язання конфлікту в комунікативній ситуації «примирення»; у комунікативну лінгвістику, котра доповнюється новими даними про цю комунікативну ситуацію; про стратегії та тактики її учасників; про взаємодію вербальних і невербальних засобів під час переходу від конфліктного до гармонійного спілкування; про характеристики цих засобів.

У практичному сенсі результати та висновки дослідження є безперечно корисними, вони можуть бути використані у викладанні нормативних курсів, спецкурсів, у навчально-методичній роботі, а також у подальших наукових студіях.

Основні результати проведеного дослідження викладено в дев'ятьох статтях, з яких одна – в зарубіжному науковому виданні, а також у чотирьох тезах доповідей на міжнародних і науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій складає близько 6 друкованих аркушів.

Також на всіх етапах роботи її було обговорено на засіданнях кафедри іноземних мов гуманітарних спеціальностей Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, на Фестивалях науки цього університету та на шести конференціях. Це дає підстави стверджувати, що дисертація Н. О. Передон пройшла належну апробацію.

Структура роботи є правильною і логічною: вступ містить усі необхідні компоненти; в першому розділі викладено теоретичні та методологічні засади дослідження; у другому, третьому і четвертому розділах послідовно піддано аналізу комунікативні дії ініціатора, об'єкта примирення та медіатора; в загальних висновках узагальнено результати дослідження та окреслено перспективи його подальшого розвитку; додатки унаочнюють основні висновки роботи.

Слід зазначити, що у першому розділі авторка демонструє здатність не лише до розуміння теоретичних положень, що стосуються теми дослідження, але й до критичного осмислення наявного досвіду та формування власної точки зору. Приміром, на стор. 31-32 Н. О. Передон слушно стверджує, що *об'єкт* примирення визначається в термінах завершальної стадії конфлікту, тоді як вербальній комунікації усі учасники є *суб'єктами* взаємодії. Важливим і цінним є також з'ясування особливостей медіації в комунікативній ситуації «примирення» (§ 1.7), а саме: її неофіційного характеру; спонтанного або спланованого типу медіації; її ініціації, у випадку спланованості, медіатором чи винуватцем конфлікту; таких її ознак, як емпатія, суб'єктивність, дидактична спрямованість тощо.

Аналіз стратегій і тактик учасників комунікативної ситуації «примирення» та вербальних і невербальних засобів їхнього втілення у спілкуванні проведено ретельно і грамотно. Зокрема, виявлено, що ініціатор примирення послуговується кооперативно-персуазивною стратегією, медіатор – персуазивною стратегією, а об'єкт примирення використовує кооперативну, нейтральну або конфронтаційну стратегію. Також з'ясовано набір тактик, якими представлені зазначені стратегії учасників комунікативної ситуації примирення. Аналіз стратегічних/тактичних характеристик дій учасників цієї ситуації передусе вивченню засобів їхнього вербального та невербального втілення. Слід звернути увагу на те, що вербальні засоби вивчено комплексно, їх класифіковано на лексико-семантичні, синтаксичні та лінгвостилістичні та детально вивчено в межах кожної з цих груп. Установлено також перелік та стратегічну релевантність невербальних засобів, які супроводжують вербальні або є екстралінгвальними.

У ході дослідження авторка продемонструвала лінгвістичну ерудицію, здатність до логічного і послідовного мислення і викладу матеріалу; усі висновки є належно обґрунтованими, оскільки вони підкріплені ілюстративними прикладами із їхнім належним поясненням.

Таким чином, Н. О. Передон вдалося повністю досягти поставленої мети, виявивши як потенціал стратегічних і тактичних характеристик комунікативних дій учасників комунікативної ситуації «примирення», так і вербальних і невербальних засобів, за допомогою яких ці стратегії та тактики імплементуються в англomовній усній неофіційній комунікації.

Переходячи до обов'язкової критичної частини, хочу зупинитися на таких моментах:

1. Дисертаційна робота надала б значно повнішу інформацію про ситуацію «примирення» та стратегії і тактики її учасників, якби авторка взяла до уваги не лише комунікативний, а й когнітивний аспект. Це дозволило б побудувати модель цієї комунікативної ситуації, а стратегії та тактики учасників подати у вигляді сценаріїв на основі викладених у дослідженні даних.

2. Матеріал дослідження описано у вступі й більш детально у § 1.8 (стор. 58–59), але цьому опису бракує уточнення щодо використання персонажного мовлення та авторського наративу. Ці сегменти художнього дискурсу виокремлено і вивчено у наявних розвідках, приміром у працях вітчизняних науковців І. М. Колегаєвої та І. А. Бехти. Але авторка обмежується твердженням про важливість контексту художнього твору (стор. 58), що є абсолютно правильним, проте не дає відповіді на питання, які фрагменти було дібрано та вивчено, яким чином визначено обсяг цих фрагментів. Знайомство зі змістом практичних розділів дає можливість зрозуміти, що вербальні засоби реалізації стратегій та тактик досліджено на матеріалі зразків діалогічного мовлення персонажів-учасників комунікативної ситуації «примирення», а невербальні засоби – на основі їхнього опису в авторському наративі. Саме це треба було пояснити й теоретично обґрунтувати під час опису другого етапу аналізу. Варто було б також уточнити, що мається на увазі під термінами «англійські»,

«англомовні» – твори, написані британським варіантом англійської мови, чи також і іншими варіантами?

3. Виклад змісту є часом надто розлогим, це, зокрема, стосується положень, що виносяться на захист та висновку 6 до розділу 1 (стор. 62–63), де надано перелік методів, уже поданий у вступі. Авторці слід було б уникати «учнівської» манери надання прізвищ цитованих авторів (стор. 25–29, 36, 44–46, 50, 67 тощо), систематизуючи натомість сформульовані ними теоретичні положення. Викликає сумнів також релевантність деяких прикладів, приміром, у фрагменті (10) поданому діалогу передує не конфлікт, що негативно позначається на взаєминах комунікантів, а непорозуміння, як авторка слушно стверджує у поясненні до цього прикладу (стор. 68); приклад (189) ілюструє не саму ситуацію «примирення», а діалог, що може в майбутньому спонукати особу до примирення (стор. 189).

4. Загалом стиль, мова, вживання термінології відповідають стандартам, але є окремі прикрі неточності та невдалі формулювання. Наприклад, на стор. 93 йдеться про «іменники, що містять сему негативної оцінки ініціатора примирення стосовно себе» (лексична одиниця може містити сему оцінки, тоді як знак оцінки та адресація не може бути властивістю цієї *мовної* одиниці, що до речі, засвідчують приклади на стор. 158-159); на стор. 128 авторка пише про «тактику часткової згоди з додатковою семантикою сумніву» (тут, навпаки, йдеться про контекстозалежні смисли, а не про «семантику» як характеристику *мовної* одиниці) (також стор. 128, 130 тощо). Невдалим є формулювання про вербальні та невербальні засоби реалізації стратегій і тактик «в англійській мові» (стор. 14). На стор. 71, 81, 99, 119, 198 та ін. наявні мовні помилки (напр. «трьохелементна» замість «триелементна», стор. 27) та стилістичні вади.

Висловлені зауваження з усією очевидністю мають частковий або рекомендаційний характер, вони не зачіпають основних концептуальних положень роботи і не знижують її позитивної оцінки.

Дисертація є актуальною, новою, самостійною і завершеною науковою працею, яка має теоретичне значення і практичну цінність та містить результати власних досліджень.

Знайомство з авторефератом та публікаціями за темою роботи засвідчує, що публікації достатньо повно презентують основні результати дослідження, а зміст автореферату ідентичний змісту дисертації.

На підставі ознайомлення з текстом дисертації, авторефератом та публікаціями за темою рецензованої роботи вважаю, що дослідження Наталії Олександрівни Передон «Вербальні та невербальні засоби реалізації стратегій і тактик учасників комунікативної ситуації «примирення» (на матеріалі англійської мови)» є завершеним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам п. 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому постановою КМУ №567 від 24.07.2013 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ №656 від 19.08.2015 та №1159 від 30.12.2015, а його авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент –
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри перекладознавства
імені Миколи Лукаша
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

MF
І. Є. Фролова

